

الحاق به سازمان جهانی تجارت

فرزاد مرادپور^۱

چکیده

مقاله حاضر به بررسی مراحل و مسائل فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت پرداخته است. الحاق سازمان جهانی تجارت طی مذاکراتی صورت می‌گیرد که در آنها کشورهای متقاضی الحاق باید بپذیرند اقداماتی را جهت مطابقت قوانین و مقررات ملی خود با مقررات موافقت‌نامه‌های چندجانبه سازمان به عمل آورند. علاوه بر این، لازم است تعهداتی را برای کاهش تعرفه‌ها و اصلاح مقررات خود به عهده بگیرند تا دسترسی بیشتری را برای کالاها و خدمات خارجی فراهم نمایند. مذاکرات از مرحله حقیقت‌یابی، با بررسی چندجانبه گزارش رژیم تجاری کشور متقاضی، آغاز و با مذاکرات دوجانبه دسترسی به بازار کالاها و خدمات و به موازات آن مذاکرات چندجانبه مطابقت قوانین و مقررات ملی با قواعد سازمان جهانی تجارت دنبال می‌شود.

انجام کارآمد چنین مذاکراتی مستلزم نگرش صحیح به مذاکرات الحاق، روشن بودن پیشاپیش اهداف و استراتژیهای مذاکراتی، شناخت دقیق قواعد سازمان جهانی تجارت و روندهای آن، تجربیات الحاق و مواضع طرفهای مذاکراتی، شناخت دقیق اقتصاد ملی و توانمندیها و آسیب پذیریهایی آن، قابلیتها و مهارتهای بالای مذاکراتی و ایجاد هماهنگیهای داخلی و ظرفیت‌سازیهایی لازم است که در نظر داشتن آن برای کشورمان که اینک پس از گذشت حدود یک دهه از زمان درخواست الحاق خود، در آستانه آغاز مذاکرات الحاق قرار دارد حایز اهمیت است.

۱- پژوهشگر دفتر نمایندگی تام الاختیار تجاری

۱) مقدمه

عضویت در سازمان جهانی تجارت شامل عضویت ناظر و عضویت کامل است. هدف از عضویت ناظر در سازمان جهانی تجارت، آشنایی بیشتر عضو ناظر با فعالیتهای سازمان و کسب آمادگی برای الحاق است. کشوری که با تسلیم درخواست الحاق (عضویت کامل) و پذیرش آن توسط شورای عمومی وارد فرایند الحاق می‌گردد، خود به خود به عضویت ناظر سازمان جهانی تجارت در می‌آید و باید با دنبال کردن جلسات سایر گروه‌های کاری تشکیل شده برای الحاق و شوراها و کمیته‌های مختلف سازمان جهانی تجارت حداکثر بهره برداری را بنماید.

عضویت ناظر در سازمان جهانی تجارت از طریق دیگری نیز میسر است: کشورها جهت برخورداری از وضعیت ناظر، مطابق با آیین نامه جلسات شورای عمومی و نشست وزیران، می‌توانند درخواست خود را تسلیم دبیرخانه نمایند. [۱] این درخواست می‌تواند جهت برخورداری از وضعیت ناظر در نشست وزیران یا شورای عمومی و تشکیلات وابسته آن باشد. پذیرش درخواست وضعیت ناظر در نشست وزیران توسط شورای عمومی به منزله برخورداری از وضعیت ناظر در شورای عمومی و تشکیلات وابسته آن نیست، ولی عکس این موضوع صادق است.

کشور متقاضی عضویت ناظر در شورای عمومی باید درخواست خود متضمن قصد آغاز مذاکرات الحاق ظرف ۵ سال و نیز گزارشی از سیاست‌های فعلی اقتصادی و تجاری خود و همچنین اصلاحات آتی آنها را جهت بررسی توسط شورای عمومی تسلیم دبیرخانه سازمان نماید. تمدید مدت ۵ ساله مشروط به درخواست کتبی دولت ناظر - که باید متضمن برنامه‌های آتی آن در زمینه شروع مذاکرات الحاق باشد - و تصویب شورای عمومی خواهد بود.

پس از اجماع شورای عمومی و برخورداری کشور متقاضی از عضویت ناظر، عضو ناظر می‌تواند در جلسات گروه‌های کاری و تشکیلات وابسته شورای عمومی که مقتضی بداند جز کمیته بودجه، مالی و تشکیلاتی شرکت کند. [۲] اعضای ناظر به مجموعه اسناد اصلی سازمان دسترسی دارند و می‌توانند از کمک‌های کارشناسی دبیرخانه در خصوص

فعالیت‌های سازمان و مذاکرات الحاق برخوردار گردند. اعضای ناظر باید هرگونه اطلاعات تکمیلی در خصوص توسعه سیاست‌های تجاری و اقتصادی‌شان را در اختیار اعضا قرار دهند. نمایندگان دولتهای ناظر اگر چه حق رأی ندارند اما در صورتی که فراخوانده شوند می‌توانند به ایراد سخنانی یا طرح پیشنهاد بپردازند ولی در تصمیم‌گیری شرکت داده نمی‌شوند.

دولتهای ناظر به دلیل خدماتی که دریافت می‌کنند باید معادل کمترین حق عضویت کاملی که در سازمان پرداخت می‌شود، هزینه پرداخت نمایند [۳] و مادام که این تعهدات مالی را پرداخت نمایند نمی‌توانند به سازمان ملحق گردند.

بسیاری از اعضای ناظر با پذیرش درخواست الحاقشان توسط شورای عمومی، عضویت ناظر و ورود به فرایند الحاق را همزمان آغاز کرده اند، اما کشورهای لبنان، یمن، بوتان، کاپ ورد، باهاما، اتیوپی، عراق و سائوتومه و پرنسیپ چندی پس از برخوردارگی از عضویت ناظر با تسلیم درخواست دیگری جهت الحاق و پذیرش آن وارد فرایند الحاق شده اند. کشورهای واتیکان و گینه استوایی دیگر اعضای ناظرند که هنوز درخواست الحاق خود را تسلیم نکرده اند. [۴] البته همان طور که گفته شد، اعضای ناظر (جز واتیکان) در یک مهلت ۵ ساله باید وارد فرایند الحاق گردند و تمدید این مهلت منوط به تصویب شورای عمومی خواهد بود.

عضویت کامل در سازمان جهانی تجارت خود بر دو نوع است: عضویت اولیه و عضویت از طریق الحاق. البته اعضای اولیه و اعضای ملحق شده سازمان جهانی تجارت پس از عضویت از حقوق برابری برخوردار خواهند بود. [۵]

اعضای اولیه همان طرفهای متعاقدگات تا پایان سال ۱۹۹۴ و نیز جامعه/اتحادیه اروپا [۶] هستند که در مهلت دوساله پس از تأسیس سازمان جهانی تجارت که موافقت‌نامه آن برای پذیرش مفتوح بوده است به عضویت این سازمان در آمده‌اند. با عضویت آخرین طرف متعاقدگات در سازمان جهانی تجارت در سال ۱۹۹۷ شمار اعضای اولیه به ۱۲۸ عضو رسید [۷] و پرونده عضویت اولیه در سازمان جهانی تجارت بسته شد و از آن پس عضویت در این سازمان منحصر به الحاق گردید.

۲) فرایند الحاق

فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت به کلی با دیگر سازمان‌های بین‌المللی که غالباً از یک روند خودکار الحاق بهره‌مندند متفاوت است. براساس ماده ۱۲ موافقت‌نامه تأسیس سازمان جهانی تجارت، الحاق به این سازمان تحت شرایط مورد توافق سازمان با دولت متقاضی الحاق صورت خواهد گرفت. بنابراین، فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت اساساً یک فرایند مذاکره است. این امر الحاق به این سازمان را به روندی پیچیده، دشوار و زمانبر مبدل می‌سازد.

هر کشور یا قلمرو مجزای گمرکی که از خودمختاری کامل در تجارت خارجی (و دیگر امور پیش‌بینی شده در موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت) برخوردار است می‌تواند طبق شرایطی که میان آن و سازمان جهانی تجارت مورد توافق قرار می‌گیرد به این سازمان ملحق شود. [۸] این کار طی مذاکراتی صورت می‌گیرد که در آنها کشورهای متقاضی الحاق باید بپذیرند که اقداماتی را جهت مطابقت قوانین ملی خود با مقررات موافقت‌نامه‌های چند جانبه سازمان به عمل آورند. علاوه بر این لازم است تعهداتی را برای کاهش تعرفه‌ها و اصلاح مقررات خود به عهده بگیرند تا دسترسی بیشتری را برای کالاها و خدمات خارجی فراهم نمایند.

رویه‌های الحاق به سازمان جهانی تجارت شامل بررسی رژیم تجارت خارجی کشور متقاضی الحاق، مذاکره، تهیه جدول امتیازات و تعهدات مربوط به گات ۱۹۹۴، همچنین جدول تعهدات ویژه مربوط به موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات برای آن کشور و نهایتاً توافق در مورد گزارش گروه کاری، سند تصمیم در مورد الحاق و پروتکلی (مقاله‌نامه‌ای) که شرایط الحاق را معین می‌سازد می‌باشد. مراحل این فرایند را طبق سندی که از سوی دبیرخانه سازمان جهانی تجارت منتشر شده است [۹] می‌توان چنین بر شمرد:

الف) درخواست عضویت و تشکیل گروه کاری: کشور متقاضی الحاق درخواست رسمی خود برای الحاق به سازمان را تسلیم مدیرکل سازمان می‌کند. پس از ارسال این درخواست برای تمام اعضا، شورای عمومی درخواست الحاق و تشکیل گروه کاری الحاق کشور مزبور را مورد بررسی قرار می‌دهد. [۱۰] با پذیرش درخواست، گروه کاری الحاق کشور

مزبور تشکیل می‌گردد که عضویت در آن برای همه اعضای ذی‌نفع آزاد است. [۱۱] وظیفه گروه کاری بررسی شرایط الحاق و ارائه توصیه‌هایی به شورای عمومی یا نشست وزیران است که می‌تواند در بردارنده پیش‌نویس پروتکل الحاق باشد. رئیس گروه کاری متعاقب مشورتهای رئیس شورای عمومی با کشور متقاضی الحاق و اعضای گروه کاری تعیین می‌گردد.

ب) بررسی رژیم تجاری:

کشور متقاضی الحاق، یادداشت مشروح رژیم تجارت خارجی خود و اطلاعات آماری مربوطه را جهت توزیع بین کلیه اعضا تسلیم می‌دارد. دبیرخانه مطابقت ساختار یادداشت با طرح کلی سازمان درباره رژیم تجاری را بررسی می‌کند و نظر خود را به متقاضی و اعضای گروه کاری اعلام می‌دارد. [۱۲] همزمان، نسخی از جدول تعرفه متقاضی و قوانین و مقررات مرتبط با تجارت آن آماده می‌گردد. خلاصه یا ترجمه متون مزبور میان اعضای گروه کاری توزیع و اصل متون در دبیرخانه جهت مراجعه نگهداری می‌شود.

پس از توزیع یادداشت، از اعضای گروه کاری دعوت می‌شود که سؤالات خود را به منظور روشن کردن نحوه اجرای رژیم تجارت خارجی متقاضی به صورت مکتوب ارائه نمایند. جوابها نیز باید به صورت مکتوب و بر حسب عناوین به همان نحو که در ساختار یادداشت آمده است باشد. به مجرد درخواست هریک از اعضای گروه کاری، کشور متقاضی، اطلاعات مربوط به الحاق را در خصوص عناوینی که در طرح کلی یادداشت نیامده است به گروه کاری ارائه می‌کند. در جلسات گروه کاری، نمایندگان کشور متقاضی و اعضای گروه کاری، یادداشت و سؤال و جوابها را مورد بررسی قرار می‌دهند. آمادگی برای جلسات می‌تواند از طریق مشاوره‌های غیررسمی با اعضای گروه کاری و دبیرخانه فراهم شود. [۱۳] پس از آنکه بررسی رژیم تجاری به اندازه کافی پیشرفت نمود، اعضای گروه کاری می‌توانند مذاکرات دوجانبه درباره دسترسی به بازار کالاها و خدمات و مذاکرات درباره شرایط دیگری که باید مورد توافق قرار گیرد را شروع نمایند. اقدامات حقیقت‌یابی در مورد رژیم تجاری و مرحله مذاکرات می‌توانند توأمان و به موازات هم پیش روند.

پ) مذاکرات دو جانبه و چند جانبه:

مذاکرات دوجانبه دربارهٔ جدول امتیازات و تعهدات کالایی و جدول تعهدات ویژه در زمینه خدمات با طرح پیشنهادی اعضای ذی‌نفع یا کشور متقاضی به عنوان مبنای مذاکرات جریان می‌یابد. توقع این است که تعرفه‌های پیشنهادی برای تثبیت از نظر تجاری قابل دوام بوده و منعکس‌کننده مزایای عمومی باشد که پس از عضویت نصیب کشور متقاضی می‌گردد. پس از به نتیجه رسیدن مذاکرات دوجانبه، جدول امتیازات و تعهدات گات ۱۹۹۴ و جدول تعهدات ویژه در مورد موافقت‌نامه عمومی تجارت خدمات تهیه و به صورت چندجانبه بررسی و به عنوان بخشی از پیش‌نویس پروتکل الحاق ضمیمه آن می‌شود.

ت) گزارش گروه کاری، پروتکل الحاق و لازم‌الاجرا شدن آن:

هنگامی که مذاکرات در مورد جداول کالاها و خدمات به نتیجه رسید و گروه کاری وظایفش را به انجام رسانید، گروه کاری گزارش خود را همراه با پیش‌نویس تصمیم و پروتکل الحاق به شورای عمومی (یا نشست وزیران) تقدیم می‌کند. این گزارش مشتمل بر خلاصه‌ای از مباحثات انجام شده در گروه کاری است و پروتکل الحاق شامل شرایط مورد توافق بین کشور متقاضی و اعضای گروه کاری درخصوص الحاق است و مفاد آن منعکس‌کننده وضعیت خاص متقاضی می‌باشد. پس از اینکه شورای عمومی (یا نشست وزیران) گزارش گروه کاری را تأیید کرد و پیش‌نویس تصمیم با اکثریت دو سوم آراء مثبت اعضای سازمان جهانی تجارت به تصویب رسید [۱۴]، پروتکل الحاق ۳۰ روز پس از پذیرش متقاضی - که از طریق امضا و در صورت نیاز به تأیید مجلس از طریق سپردن اسناد تصویب صورت می‌گیرد - لازم‌الاجرا می‌گردد. [۱۵]

در جدول شماره ۱ فهرست اعضای ملحق شده به سازمان جهانی تجارت و طول مدت فرایند الحاق آنها آمده است. همان طور که جدول نشان می‌دهد، میانگین طول فرایند الحاق برای این کشورها حدود هفت سال است. قرقیزستان با نزدیک به سه سال و چین و نپال با نزدیک به پانزده سال، کوتاهترین و طولانی‌ترین فرایند الحاق را تجربه کرده‌اند.

۳) وضعیت عضویت کشورهای جهان در سازمان جهانی تجارت

شمار اعضای سازمان جهانی تجارت اینک به ۱۵۰ عضو می‌رسد که تنها ۴ عضو کشور تلقی نمی‌گردند و قلمروهای مجزای گمرکی محسوب می‌شوند. صرف نظر از این ۴ قلمرو گمرکی (شامل هنگ‌کنگ و ماکائو در چین، تایوان و اتحادیه اروپا)، از مجموع ۱۹۲ کشور جهان (کشورهای عضو سازمان ملل متحد به علاوه واتیکان) ۱۴۶ کشور (سه چهارم کشورهای جهان) عضو کامل سازمان جهانی تجارت به شمار می‌روند و تنها ۴۶ کشور (یک چهارم کشورهای جهان) هنوز به عضویت کامل این سازمان درنیامده‌اند. این در حالی است که اعضای سازمان بیش از ۹۵ درصد و کشورهای غیر عضو کمتر از ۵ درصد تجارت جهان را در اختیار دارند. [۱۶]

از میان ۴۶ کشور باقیمانده جهان، ۲۹ کشور از سازمان جهانی تجارت درخواست الحاق کرده‌اند که ۲۸ کشور از آنها، با پذیرش درخواست الحاقشان در شورای عمومی این سازمان، وارد فرایند الحاق شده‌اند. ۱۰ کشور در حال گذار که هفت جمهوری شوروی سابق (که روسیه، اوکراین، روسیه سفید و قزاقستان بزرگترین آنها هستند)، دو کشور به جا مانده از یوگسلاوی سابق (سه جمهوری یوگسلاوی سابق) و ویتنام را شامل می‌شوند، ۸ کشور در کمترین درجه توسعه یافتگی و چند کشور در حال توسعه دیگر [۱۷] که ایران، الجزایر، عراق و لیبی مهمترین آنها هستند، کشورهای در حال الحاق را تشکیل می‌دهند. (ر.ک. به فهرست کشورهای در حال الحاق به سازمان جهانی تجارت در پیوست ۲- الف)

سوریه در سال ۲۰۰۱ درخواست الحاق خود را تسلیم سازمان جهانی تجارت کرده اما هنوز وارد فرایند الحاق نشده و گروه کاری الحاق آن تشکیل نشده است. دو کشور واتیکان (از ۱۹۹۷) و گینه استوایی (از ۲۰۰۲) عضو ناظر سازمان هستند اما درخواست الحاق خود را تسلیم سازمان جهانی تجارت نکرده‌اند. ۱۵ کشور باقیمانده جهان که هنوز درخواست عضویت در سازمان جهانی تجارت را ارائه نکرده‌اند و از عضویت ناظر نیز برخوردار نیستند به تفکیک مناطق آنها عبارتند از:

در آسیا: ۱- ترکمنستان ۲- کره شمالی ۳- تیمور شرقی

در آفریقا: ۴- سومالی ۵- اریتره ۶- لیبیا ۷- کومور

در اروپا: ۸- موناکو ۹- سان مارینو

فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

دراقیانوسیه: ۱۰- جزایر مارشال ۱۱- جزایر میکرونزی ۱۲- کریباتی ۱۳- نائورو ۱۴- پالائو ۱۵- تووالو.

جدول ۱: فهرست اعضای که از طریق الحاق به عضویت سازمان جهانی تجارت درآمده‌اند

سال عضویت	سال تشکیل گروه کاری	عضو ملحق شده	ردیف
۱۹۹۶	۱۹۹۲	اکوادور	۱
۱۹۹۶	۱۹۹۰، ۱۹۸۶	بلغارستان	۲
۱۹۹۷	۱۹۹۱	مغولستان	۳
۱۹۹۷	۱۹۹۱	پاناما	۴
۱۹۹۸	۱۹۹۶	قرقیزستان	۵
۱۹۹۹	۱۹۹۳	لتونی (لاتوی)	۶
۱۹۹۹	۱۹۹۴	استونی	۷
۲۰۰۰	۱۹۹۴	اردن	۸
۲۰۰۰	۱۹۹۶	گرجستان	۹
۲۰۰۰	۱۹۹۲	آلبانی	۱۰
۲۰۰۰	۱۹۹۶	عمان	۱۱
۲۰۰۰	۱۹۹۳	کرواسی	۱۲
۲۰۰۱	۱۹۹۴	لیتوانی	۱۳
۲۰۰۱	۱۹۹۳	مولداوی	۱۴
۲۰۰۱	۱۹۸۷	چین	۱۵
۲۰۰۲	۱۹۹۲	تایوان	۱۶
۲۰۰۳	۱۹۹۳	ارمنستان	۱۷
۲۰۰۳	۱۹۹۴	مقدونیه	۱۸
۲۰۰۴	۱۹۸۹	نیپال	۱۹
۲۰۰۴	۱۹۹۵	کامبوج	۲۰
۲۰۰۵	۱۹۹۳	عربستان	۲۱
۲۰۰۶	۱۹۹۵	تونگا*	۲۲

* تونگا یک ماه پس از ابلاغ تصویب داخلی پروتکل الحاق خود به سازمان جهانی تجارت به عضویت کامل این سازمان درمی‌آید.

۴) درخواست عضویت ایران و سابقه آن

در نخستین سال آغاز به کار سازمان جهانی تجارت، درخواست عضویت ناظر ایران به تاریخ ۲۵ ژوئیه ۱۹۹۵ (۳ مرداد ۱۳۷۴) تسلیم دبیرخانه این سازمان گردید. [۱۸] درخواست ایران، نخستین درخواست عضویت ناظر از سازمان جهانی تجارت محسوب می‌شود. [۱۹] در این درخواست، ایران با اشاره به برخورداری خود از عضویت ناظر در گات [۲۰] و مطابق با پیوست دوم آیین نامه شورای عمومی و به همراه ارائه یادداشتی از سیاستهای اقتصادی و تجاری خود، خواستار عضویت ناظر در سازمان جهانی تجارت شد و بعلاوه سازمان را مطلع ساخت که درخواست الحاق خود را تحت بررسی دارد. اما درخواست عضویت ناظر ایران هیچ‌گاه مورد

بررسی شورای عمومی قرار نگرفت. یک سال بعد، در ۱۹ ژوئیه ۱۹۹۶ (۲۸ تیر ۱۳۷۵)، درخواست الحاق ایران تسلیم مدیرکل سازمان شد. [۲۱]

مدت کوتاهی پس از آن هم در اکتبر ۱۹۹۶ (مهر ۱۳۷۵) و در آستانه برگزاری نخستین نشست وزیران سازمان جهانی تجارت در سنگاپور، ایران خواستار برخورداری از وضعیت ناظر در نشست وزیران سنگاپور شد. [۲۲] این درخواست مورد بررسی نشست شورای عمومی در ۷ نوامبر ۱۹۹۶ (آبان ۱۳۷۵) قرار گرفت. در این نشست رئیس جلسه شورای عمومی پس از طرح درخواست ابراز داشت که بر مبنای مشورتهایی که انجام داده است متأسفانه باید به اطلاع شورا

برساند که در خصوص پذیرش این درخواست اجماع وجود ندارد. سپس نماینده جامائیکا عدم شفافیت در اتخاذ تصمیمات را مورد انتقاد قرار داد و خواستار آن شد که درخواستهای الحاق و عضویت ناظر بر اساس معیارهای عینی، شفاف و واحدی مورد بررسی قرار گیرند. پس از آن، رئیس جلسه شورای عمومی پیشنهاد کرد که در ماههای آینده توجه درخور به موضوعی که از سوی جامائیکا طرح گردیده است صورت گیرد و شورای عمومی نیز به همین نحو توافق کرد. [۲۳]

جدول ۲: توزیع منطقه‌ای کشورهای غیر عضو

مجموع کشورهای غیر عضو	کشورهای غیر متقاضی الحاق		کشورهای متقاضی الحاق		توزیع منطقه‌ای کشورهای غیر عضو
	خارج از وضعیت ناظر	در وضعیت ناظر	خارج از فرایند الحاق	در حال الحاق	
۱۵	۳	---	۱	۱۱	آسیا
۱۲	۴	۱	---	۷	آفریقا
۱۰	۲	۱	---	۷	اروپا
۸	۶	---	---	۲	اقیانوسیه
۱	---	---	---	۱	آمریکا
۴۶	۱۵	۲	۱	۲۸	جهان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

جدول ۳. وضعیت عضویت کشورهای جهان در سازمان جهانی تجارت (سال ۲۰۰۶)

کشورهای طرف متعاقد گات	کشورهای عضو اولیه (۱۲۵ کشور)	کشورهای عضو ** (۱۴۶ کشور)	کل کشورهای جهان (۱۹۳ کشور)*
اکوادور ، بلغارستان ، مغولستان ، پاناما، قرقیزستان، لتونی(لاتوی)، استونی، اردن، گرجستان، آلبانی، عمان، کرواسی، لیتوانی ، مولداوی، چین،ارمنستان، مقدونیه، نپال، کامبوج، عربستان، تونگا	کشورهای ملحق شده (۲۱ کشور)		
الجزایر، روسیه، روسیه سفید، اوکراین، سودان، ازبکستان، ویتنام، وانواتو، سیشل ، قزاقستان، آذربایجان ، آندورا، لائوس ، ساموآ، لبنان، بوسنی و هرزگوین ، بوتان، یمن، کپ ورد(دماغه سبز)، تاجیکستان ، باهاما، انیوی ، لیبی، افغانستان، عراق ، صربستان ، مونتسه نگرو، ایران ، سائوتومه و پرنسیپ	کشورهای درحال الحاق *** (۲۸ کشور)	کشورهای غیر عضو *** (۴۶ کشور)	
واتیکان ، گینه استوایی	کشورهای غیرمتقاضی /خارج از فرایند الحاق (۲ کشور)		
سوریه	کشورهای متقاضی الحاق (۱ کشور)	کشورهای غیر ناظر	
ترکمنستان، کره شمالی، تیمور شرقی، سومالی، اریتره، لیبیا، کومور، موناکو، سان مارینو، جزایر مارشال، جزایر میکرونزی، کریباتی، نائورو، پالائو، تووالو	کشورهای غیر متقاضی الحاق (۱۵ کشور)		

*کشورهای عضو سازمان ملل متحد به علاوه واتیکان.

** سازمان جهانی تجارت ۱۵۰ عضو دارد که سه عضو اولیه (هنگ کنگ، ماکائو و جامعه/اتحادیه اروپا) و یک عضو ملحق شده آن (تایوان) کشور محسوب نمی‌شوند و قلمرو مجزای گمرکی تلقی می‌گردند.

*** صربستان و مونته‌نگرو اگرچه دو درخواست جداگانه الحاق داده‌اند و متقاضی دو کرسی مستقل عضویت می‌باشند اما اتحادیه صربستان و مونته‌نگرو، تا زمان جدایی کامل این دو جمهوری از یکدیگر، یک کشور محسوب می‌شود.

با این حال، درخواست الحاق ایران تا نزدیک به ۵ سال بعد در دستور کار جلسات شورای عمومی قرار نگرفت. در سال ۲۰۰۰ (۱۳۷۹) به دنبال ملاقات نماینده تام‌الاختیار تجاری وقت جمهوری اسلامی ایران با نماینده مصر در سازمان جهانی تجارت در حاشیه اجلاس دهم آنکتاد در بانکوک و با پیگیری‌های بعدی نماینده دایم ایران در ژنو در خصوص نحوه اقدام برای آغاز مذاکرات الحاق کشورمان، اقداماتی توسط گروه غیر رسمی کشورهای در حال توسعه در سازمان مذکور به ریاست نماینده مصر صورت گرفت و سرانجام به‌رغم مخالفت‌های پیشین آمریکا، درخواست عضویت ایران برای اولین بار در دستور کار نشست شورای عمومی سازمان جهانی تجارت در ۸ مه ۲۰۰۱ (۱۸ اردیبهشت ۱۳۸۰) قرار گرفت.

در این نشست [۲۴] پس از طرح موضوع توسط رئیس جلسه شورای عمومی، نماینده آمریکا اظهار داشت که دولت‌ش در حال حاضر مشغول بررسی داخلی این موضوع است و اکنون در موقعیتی نیست که در خصوص درخواست الحاق ایران بحث کند.

اظهارات نماینده آمریکا در ۲۰ نشست دیگر شورای عمومی در طول سال‌های ۸۳-۱۳۸۰ نیز تکرار شد و مانع از حصول اجماع بر سر تشکیل گروه کاری الحاق ایران و آغاز مذاکرات الحاق گردید. [۲۵] اما با حمایت گسترده اعضای سازمان بویژه گروه کشورهای در حال توسعه همچنان درخواست الحاق ایران در دستور کار جلسات شورای عمومی باقی ماند. طی این نشست‌ها، علاوه بر کشورهای مصر، مالزی، تانزانیا، سریلانکا و پاراگوئه به نیابت از گروه کشورهای در حال توسعه، نیجریه به نیابت از گروه کشورهای آفریقایی و اتحادیه اروپا، کشورهای چین، کوبا، مالزی، هند، ونزوئلا، پاکستان، سوئیس، اندونزی، هائیتی، زلاندنو، ترکیه، مصر، عمان، جیبوتی، نروژ، نپال، سنگاپور، شیلی و اروگوئه هر یک جداگانه یک تا چند بار در حمایت از درخواست الحاق ایران سخن گفتند و بعضاً موضع آمریکا را مورد انتقاد قرار دادند.

در این بین، در خلال مذاکرات هسته‌ای ایران و اتحادیه اروپا طی توافقنامه پاریس در ۱۵ نوامبر ۲۰۰۴ (۲۴ آبان ۱۳۸۳)، اتحادیه اروپا در قبال تعلیق موقت فعالیت‌های مربوط به چرخه سوخت در ایران، متعهد به حمایت فعال از درخواست الحاق ایران به سازمان جهانی

تجارت گردید. اما اتحادیه اروپا در نخستین نشست شورای عمومی که متعاقب این تعهد برگزار گردید، هیچ اقدام جدی در راستای تعهد خود به ایران مبنی بر حمایت فعال از درخواست الحاق انجام نداد و به حمایت‌های لفظی گذشته بسنده کرد و از فرصت استثنایی همزمانی طرح بیست‌ویکمین بررسی درخواست الحاق ایران در روز ۱۳ دسامبر ۲۰۰۴ (۲۳ آذر ۱۳۸۳) با بررسی درخواست‌های الحاق عراق و افغانستان که مورد حمایت مستقیم آمریکا قرار داشت استفاده نکرد تا با منوط‌گردانیدن این درخواستها به یکدیگر خواستار تصمیم‌گیری واحد درباره آنها شود. [۲۶] بیست و دومین نشست شورای عمومی برای بررسی درخواست الحاق ایران در ۱۵ فوریه ۲۰۰۵ (۲۷ بهمن ۱۳۸۳) نیز بدون اقدام جدی اتحادیه اروپا سپری شد. [۲۷]

اما با بالا گرفتن روند مذاکرات هسته‌ای ایران با اتحادیه اروپا، طی سفر اروپایی رئیس‌جمهور آمریکا در اواخر فوریه ۲۰۰۵ (اسفند ۱۳۸۳)، سران اروپایی خواستار انعطاف آمریکا در خصوص درخواست الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت به عنوان مشوقی برای مهار برنامه هسته‌ای ایران گردیدند و متعاقباً نشانه‌هایی از تغییر موضع آمریکا در این خصوص آشکار گردید. وزیر امور خارجه آمریکا از دست بررسی بودن این موضوع به منظور همگرایی بیشتر اروپا و آمریکا در مواجهه با برنامه هسته‌ای ایران و تقویت موضع اتحادیه اروپا در مذاکرات هسته‌ای با ایران خبر داد. با وجود آنکه مقامات ایرانی اعطای هرگونه امتیازی در مقابل پذیرش درخواست الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت را رد کردند، اما مواضع دولت آمریکا همچنان از این حکایت داشت که این کشور درصدد تغییر موضع دیرپای خود در مخالفت با درخواست الحاق ایران است.

سرانجام بیست و سومین نشست شورای عمومی جهت بررسی درخواست الحاق ایران در ۲۶ مه ۲۰۰۵ (۵ خرداد ۱۳۸۴) به انتظار طولانی ایران برای ورود به فرایند الحاق پایان داد و درخواست الحاق ایران به اجماع اعضای سازمان جهانی تجارت رسید. [۲۸] با پذیرش این درخواست، ایران به عضویت ناظر سازمان جهانی تجارت درآمد [۲۹] و روند عضویت کامل (الحاق) این سازمان را آغاز کرد.

۵) بایسته‌های مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت

فرایند الحاق اساساً یک فرایند مذاکره است و شرایط الحاق از طریق مذاکره میان کشور متقاضی الحاق و اعضای سازمان جهانی تجارت معین می‌گردد. این بدان معناست که شرایط الحاق شرایط از پیش تعیین شده‌ای نیست و منوط به مذاکره می‌باشد. مذاکرات چندجانبه در خصوص مطابقت با قواعد سازمان جهانی تجارت اگرچه اساساً بر موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت استوار است اما ممکن است حقوق کمتر یا تعهدات افزونتری نسبت به آنچه در قواعد سازمان آمده است در خلال مذاکرات بر کشور متقاضی تحمیل گردد و در مذاکرات دوجانبه دسترسی به بازار جولان مذاکرات بسی بیشتر است.

بنابر این، نحوه مذاکره تعیین‌کننده نحوه الحاق و پیامدهای مثبت و منفی آن است. اینکه نحوه مذاکرات به چه گونه‌ای سامان یابد وابسته بدان است که نگرش به مذاکرات الحاق چگونه باشد. یک نکته اساسی در این خصوص آن است که الحاق خود نباید هدف مستقلی تلقی گردد، بلکه باید آن را عنصری کلیدی در مسیر اجرای اهداف سیاستهای توسعه‌ای تجارت ملی به شمار آورد. این اهداف بایستی قبل از شروع جریان الحاق بروشنی تعریف شده باشند به نحوی که شرایط الحاق در دامنه محدودیتهای این سیاستها قرار گیرند. اگر قرار باشد الحاق با شرایط متعادلی انجام گیرد و منافع ملی با حساسیت بیشتری دنبال شود باید از قبل آمادگی کامل و هماهنگی تام بین نهادهای دولتی و توافق همه‌گیر سیاسی در کشور به وجود آمده و بخوبی دانسته شود که مذاکرات الحاق جریانی مشکل، پیچیده و گاه زمانبر است. چنین مذاکراتی مسائل راهبردی و بلند مدت را که بر سیاستهای توسعه و تجارت کشورهای درگیر تأثیر دارد با آینده این کشورها پیوند می‌دهد.

البته الحاق خود منفعی را دربردارد و از جمله به کشورها اجازه طراحی راهبردهای بلندمدت توسعه‌ای و سیاستهای تجاری را در محیطی با ثبات‌تر و با قابلیت پیش‌بینی بیشتر می‌دهد. [۳۰] اما این منافع الحاق توجیه‌کننده هر بهایی برای آن نمی‌باشد و آنچه در این راستا حایز اهمیت بسیار است آن است که الحاق به گونه‌ای سامان یابد که در کوتاه مدت

و بلندمدت کمترین پیامدهای منفی را برای اقتصاد کشور داشته باشد. در این صورت، ممکن است تأکید مذاکرات الحاق به جای تسریع در روند عضویت متوجه دستیابی به شرایط قابل قبول برای الحاق گردد، صرف نظر از آنکه حصول توافق برسر چنین شرایطی چقدر به درازا بینجامد. درعین حال، در مقاطع زمانی خاصی ممکن است پیشبرد اهداف مذاکراتی آسانتر باشد و انعطاف‌های بیشتری در پیشبرد روند الحاق و شتاب بخشی بدان پدید آید که باید مغتنم شمرده شود.

بخشی از دشواری و پیچیدگی مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت، علاوه بر معین نبودن پیشاپیش تعهدات عضویت و نیز دامنه وسیع موضوعات، به ماهیت یکجانبه این مذاکرات مربوط می‌شود. در مذاکرات الحاق، تعهدات اعضای پیشین سازمان جهانی تجارت قبلاً معین گردیده است و کشور در حال الحاق نمی‌تواند تغییری در این تعهدات و نیز موافقت‌نامه‌های سازمان بدهد، گو اینکه ممکن است محروم شدن کشور در حال الحاق از پاره‌ای از این تعهدات در پروتکل الحاق بر آن تحمیل گردد. در حقیقت، در مذاکرات الحاق تنها به‌طور یکجانبه حقوق و تعهدات کشور متقاضی الحاق معین می‌گردد. تعهدات الحاق که بهای بلیت ورودی به باشگاه سازمان جهانی تجارت و برخورداری از حقوق عضویت تلقی می‌گردد شامل تعهدات مطابقت مقررات ملی با مقررات سازمان جهانی تجارت و نیز تعهدات تأمین دسترسی به بازار کالاها و خدمات برای خارجی‌ان است که طی مذاکرات چندجانبه و دوجانبه صورت می‌گیرد.

در مذاکرات چندجانبه فضای جولان تا اندازه‌ای محدود و منحصر به زمانبندی اجرا، امکان حفظ موقت رویه‌های مخالف با موافقت‌نامه‌های تجاری چندجانبه، قبول موافقت‌نامه‌های میان چندطرف و غیره می‌باشد، اما در مذاکرات دوجانبه، میدان بیشتری برای جولان وجود دارد و مذاکرات بیشتر حالت اصیل و واقعی خود را می‌یابد، گو اینکه امتیاز دهی کشور در حال الحاق در این مذاکرات به اقتضای طبیعت آن یک طرفه است.

اگرچه میدان جولان در مذاکرات چندجانبه رژیم تجاری که ناظر بر سازگاری مقررات ملی با مقررات سازمان است محدود می‌باشد، اما این سازگاری به معنای نادیده گرفتن ملاحظات سیاست تجاری ملی و پذیرش منفعلانه مقررات سازمان نیست. این مرحله را

نباید گنجاندن ساده مقررات سازمان در مقررات ملی تلقی کرد بلکه لازم است شرایط ملی و سیاستی کشور ملحوظ گردد، چراکه مقررات سازمان خلأها و حق انتخابهایی به همراه دارد و بعلاوه نیازمند ساز و کارهای اجرایی می‌باشد.

سازگاری مقررات ملی با مقررات سازمان که شرط مطابقت خوانده می‌شود و از الزامات الحاق به شمار می‌آید مانعی برای لحاظ ملاحظات سیاستی ملی نیست بلکه لازم است این مطابقت به نحو فعالانه و با در نظر داشتن شرایط اقتصادی، قابلیت‌ها و ظرفیتهای ملی، برنامه‌ها و سیاستهای اقتصادی کشور و اهداف آن و نیز ساختار حقوقی حاکم صورت گیرد. در واقع، در کنار چارچوب الزامات سازمان جهانی تجارت، چارچوب دوم ملاحظات سیاستی ملی است که در دامنه‌سازگاری با مقررات سازمان جهانی تجارت، اهداف سیاستی ملی را فعالانه دنبال می‌کند و این مهم البته مستلزم ظرفیت‌سازیهایی لازم است. در عین حال، در این مذاکرات ممکن است منع استفاده از پاره‌ای مقررات که در سازمان جهانی تجارت اساساً مجاز شمرده می‌شوند در زمره درخواستهای اعضای سازمان درآید یا درخواستهایی که بروشنی خارج از قلمرو تعهدات سازمان جهانی تجارت است طرح گردند.

کشور متقاضی الحاق بایستی در خلال مذاکرات، پذیرش هرگونه حقوق کمتر یا تعهدات فراتر از مقررات سازمان جهانی تجارت را نفی کند. ممکن است پاره‌ای از این درخواستهای زیاده از حد، در دستور کار برنامه‌های ملی قرار داشته باشند اما باید به تفاوت اجرای آزادانه و موقت یک برنامه ملی و تعهدات بین‌المللی در آن خصوص توجه داشت و نباید آزادی عمل سیاست ملی را واگذار نمود و مشمول تعهدات بین‌المللی قرار داد. یک نمونه بارز چنین مواردی برنامه‌های تعدیل ساختاری و خصوصی سازی است.

اتخاذ موضع مذاکراتی مبنی بر عدم پذیرش مطلق حقوق کمتر و تعهدات فراتر از سازمان جهانی تجارت می‌تواند با تفکیک قایل شدن زمانی و مکانی میان مذاکرات چندجانبه رژیم تجاری و مذاکرات دوجانبه تقویت گردد. معمولاً مذاکرات دوجانبه پس از آنکه کار بررسی رژیم تجاری و مرحله حقیقت‌یابی پیشرفت کافی نشان داد آغاز

می‌شود و در عین حال بررسی و مطابقت رژیم تجاری ادامه می‌یابد و تا آخرین مرحله الحاق به درازا می‌کشد. معمولاً دامنه اجرای مطابقت‌ها حتی به دوره پس از عضویت نیز می‌انجامد و این بدان معناست که ضرورتی مبنی بر تأمین سریع مطابقت‌ها مادام که تأخیر می‌تواند در خدمت اهداف سیاست تجاری ملی باشد وجود ندارد و نباید لزوماً تعهدات محدودکننده را در حالی که هنوز الزام حقوقی بین‌المللی به اجرای آنها وجود ندارد به اجرا درآورد.

اگرچه تا زمانی که الحاق پایان نیافته است الزامات الحاق تعهدآور تلقی نمی‌گردند، اما در عین حال از کشورهای در حال الحاق انتظار می‌رود در جریان الحاق، اقدامات محدودکننده‌تری اعمال نکنند. از این رو، چه بسا اگر محدودیتهایی رفع گردند حفظ اختیار وضع چنین محدودیتهایی هرچه دشوارتر شود. نمونه چنین مواردی یارانه‌های کشاورزی و حمایت‌های داخلی کشاورزی و همچنین محدودیتهای دسترسی به بازار و از جمله تعرفه‌ها می‌باشند.

یک موضع مذاکره‌ای مبنی بر اینکه گشایش‌های اساسی در بازار باید همواره منوط به عضویت کامل در سازمان جهانی تجارت باشد می‌تواند یک انگیزه دایمی و ملموس برای طرفهای تجاری جهت پایان دادن سریعتر به مذاکرات الحاق و انعطاف بیشتر مذاکره‌ای از سوی آنان ایجاد کند.

در طی مذاکرات الحاق در زمینه‌های متعدد امتیازات کلانی خواسته می‌شود که می‌تواند تأثیر فوری بر دسترسی کالاهای خارجی به بازار کشورهای در حال الحاق داشته باشد و انتخاب سیاست‌های داخلی را متأثر سازد، در حالی که منافع عضویت اغلب در بلندمدت خود را نشان می‌دهد. اگرچه برخی از اعضای سازمان این موضع را اتخاذ نموده‌اند که کشورهای جدید بایستی تعهداتی بیشتر از آنچه اعضای پایه‌گذار پذیرفته‌اند بپذیرند، اما استدلال‌هایی همچون توازن حقوق و تعهدات، اصل رفتار متقابل و استناد به تعهدات و تجربیات دیگر کشورها چه اعضای قدیمی و چه اعضای جدید و نیز کشورهای در حال الحاق همواره می‌تواند نقش مثبتی ایفا کند، همچنان که شناخت روندها و مواضع طرفهای عمده

گروه کاری نیز ضروری است.

ایجاد هماهنگی میان مواضع مذاکراتی کشورهای در حال الحاق و حتی اعضای سازمان می‌تواند مانع بسیاری از زیاده خواهیها شود.

تعیین جایگاه یک کشور به‌عنوان یک کشور در حال توسعه، میزان درآمد سرانه، قابلیت‌های رشد و رقابت، واردات خالص مواد غذایی و ... می‌تواند نقش مؤثری در سطوح تعهدات الحاق داشته باشد و میزان متفاوتی از انعطاف‌های مذاکراتی را ایجاد نماید. اما چنین انعطاف‌هایی خود به خود به یک کشور تعلق نمی‌گیرند و همگی نیازمند توجیه، استدلال و پافشاری هستند.

مذاکره‌کنندگان علاوه بر مهارت‌های لازم برای مذاکرات عمومی باید به طور عمیق با مباحث موافقت‌نامه‌ها، روندها و مواضع طرف‌های عمده گروه کاری و پیشینه مذاکرات دیگر کشورها آشنایی داشته باشند. علاوه بر این، مذاکره‌کنندگان لازم است شناخت خوبی از اقتصاد ایران داشته باشند تا بتوانند از مواضع و منافع کشور دفاع نمایند. گذشته از این، گروه مذاکراتی باید توسط تیمی قوی پشتیبانی گردد. در عین حال، اساساً مواضع مذاکراتی برخاسته از شرایط اقتصاد ملی است. شناخت دقیق اقتصاد ملی و توانمندیها و آسیب پذیریه‌های آن است که تعیین صحیح مواضع مذاکراتی و تدوین استراتژی مذاکراتی کارآمد را میسر می‌سازد. روشن است که انجام چنین مذاکراتی که به نوعی از دشوارترین و فنی‌ترین مذاکرات الحاق به یک سازمان بین‌المللی است مستلزم قابلیت‌ها و توانمندیهای بالای مذاکراتی است. این مهم نیازمند تحقیقات نظام‌مند و هماهنگیهای گسترده چه در بدنه کارشناسی و اجرایی دولت و چه میان دولت و جامعه تجاری است. تعیین موضع باید در خصوص تک‌تک بخش‌های اقتصادی کشور صورت گیرد و این مستلزم تجزیه و تحلیل هر بخش خاص و ارزیابی آثار و پیامدهای عضویت برای هر بخش خاص و بویژه بخش‌های حساس است. این تحقیقات می‌تواند تعیین‌کننده امتیازات متعادلی در زمینه دسترسی به بازار کالاها و خدمات باشد که کشور را قادر به حمایت از بخش‌های اولویت‌دار در محدوده قوانین سازمان می‌کند و میزان آزادی عمل مذاکره‌کنندگان را در دامنه حساسیتهای هر بخش معین می‌سازد و به توصیه تدابیر مناسب به منظور حداکثر کردن منافع و حداقل کردن هزینه‌های الحاق می‌انجامد. بنابراین، تحقیقات مذکور نباید تحقیقات

نظری صرف باشند بلکه باید به نحوی کاملاً کاربردی و با ارتباط نزدیک با رویه‌ها و بدنه اجرایی تا مرحله تعیین موضع مذاکره‌ای قابل طرح در سازمان که از قابلیت اجرایی در داخل برخوردار باشد پیش رود. این خود مستلزم هماهنگی‌های لازم میان هسته‌های پژوهشی و کارشناسی و مقامات اجرایی و مذاکره‌کنندگان است.

در این راستا، گزارش رژیم تجاری کشور که گام نخست در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت محسوب می‌شود و از سوی دیگر سطح پایه تعهدات الحاق را تشکیل می‌دهد باید با رعایت این هماهنگیها و با در نظر داشتن استراتژی کلی مذاکره‌ای تدوین گردد.

پیوست ۱- اعضای سازمان جهانی تجارت

الف) اعضای اولیه سازمان جهانی تجارت

ردیف	عضو اولیه	تاریخ ورود به گات	تاریخ عضویت در سازمان جهانی تجارت
۱	آمریکا	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۲	انگلستان	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۳	فرانسه	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۴	بلژیک	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۵	هلند	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۶	لوکزامبورگ	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۷	کانادا	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۸	استرالیا	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۹	کوبا	۱ ژانویه ۱۹۴۸	۲۰ آوریل ۱۹۹۵
۱۰	آفریقای جنوبی	۱۳ ژوئن ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۱	هند	۸ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۲	نروژ	۱۰ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۳	زیمبابوه (رودزیای جنوبی)	۱۱ ژوئیه ۱۹۴۸	۳ مارس ۱۹۹۵
۱۴	میانمار (برمه)	۲۹ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۵	سريلانكا (سيلان)	۲۹ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۶	برزیل	۳۰ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۷	زلاندنو	۳۰ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۸	پاکستان	۳۰ ژوئیه ۱۹۴۸	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۱۹	شیلی	۱۶ مارس ۱۹۴۹	۱ ژانویه ۱۹۹۵
۲۰	هائیتی	۱ ژانویه ۱۹۵۰	۳۰ ژانویه ۱۹۹۶
۲۱	اندونزی	۲۴ فوریه ۱۹۵۰	۱ ژانویه ۱۹۹۵

فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱ مارس ۱۹۵۰	یونان	۲۲
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۳۰ آوریل ۱۹۵۰	سوئد	۲۳
۹ مارس ۱۹۹۵	۱۹ مه ۱۹۵۰	دومینیک	۲۴
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۵ مه ۱۹۵۰	فنلاند	۲۵
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۸ مه ۱۹۵۰	دانمارک	۲۶
۳ سپتامبر ۱۹۹۵	۲۸ مه ۱۹۵۰	نیکاراگوئه	۲۷
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۳۰ مه ۱۹۵۰	ایتالیا	۲۸
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱ اکتبر ۱۹۵۱	آلمان	۲۹
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۷ اکتبر ۱۹۵۱	برو	۳۰
۲۶ مارس ۱۹۹۵	۱۷ اکتبر ۱۹۵۱	ترکیه	۳۱
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۹ اکتبر ۱۹۵۱	اتریش	۳۲
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۶ دسامبر ۱۹۵۳	اروگوئه	۳۳
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۵ سپتامبر ۱۹۵۵	زاین	۳۴
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۷ اکتبر ۱۹۵۷	غنا	۳۵
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۴ اکتبر ۱۹۵۷	مالزی	۳۶
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۸ نوامبر ۱۹۶۰	نیجریه	۳۷
۲۳ ژوئیه ۱۹۹۵	۱۹ مه ۱۹۶۱	سیرالئون	۳۸
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۹ دسامبر ۱۹۶۱	تانزانیا	۳۹
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۶ دسامبر ۱۹۶۲	پرتغال	۴۰
۲۱ آوریل ۱۹۹۵	۵ ژوئیه ۱۹۶۲	اسرائیل	۴۱
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۳ اکتبر ۱۹۶۲	اوگاندا	۴۲
۱ مارس ۱۹۹۵	۲۳ اکتبر ۱۹۶۲	ترینیداد و توباگو	۴۳
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۳ مه ۱۹۶۳	کویت	۴۴
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۳ مه ۱۹۶۳	گابون	۴۵
۳ ژوئن ۱۹۹۵	۳ مه ۱۹۶۳	بورکینافاسو	۴۶
۳۱ مه ۱۹۹۵	۳ مه ۱۹۶۳	آفریقای مرکزی	۴۷
۱۳ دسامبر ۱۹۹۵	۳ مه ۱۹۶۳	کامرون	۴۸
۲۷ مارس ۱۹۹۷	۳ مه ۱۹۶۳	کنگو	۴۹
۱۹ اکتبر ۱۹۹۶	۱۲ ژوئیه ۱۹۶۳	چاد	۵۰
۳۰ ژوئیه ۱۹۹۵	۱۵ ژوئیه ۱۹۶۳	قبرس	۵۱
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۹ اوت ۱۹۶۳	اسپانیا	۵۲

فصلنامه پژوهشهای تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

۲۲ فوریه ۱۹۹۶	۱۲ سپتامبر ۱۹۶۳	بنین	۵۳
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۷ سپتامبر ۱۹۶۳	سنگال	۵۴
۳۱ مه ۱۹۹۵	۳۰ سپتامبر ۱۹۶۳	موریتانی	۵۵
۱۷ نوامبر ۱۹۹۵	۳۰ سپتامبر ۱۹۶۳	ماداگاسکار	۵۶
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۳۱ دسامبر ۱۹۶۳	ساحل عاج	۵۷
۹ مارس ۱۹۹۵	۳۱ دسامبر ۱۹۶۳	جامائیکا	۵۸
۱۳ دسامبر ۱۹۹۶	۳۱ دسامبر ۱۹۶۳	نیجر	۵۹
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۵ فوریه ۱۹۶۴	کنیا	۶۰
۳۱ مه ۱۹۹۵	۲۰ مارس ۱۹۶۴	توگو	۶۱
۳۱ مه ۱۹۹۵	۲۸ اوت ۱۹۶۴	مالاوی	۶۲
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۷ نوامبر ۱۹۶۴	مالت	۶۳
۲۳ اکتبر ۱۹۹۶	۲۲ فوریه ۱۹۶۵	گامبیا	۶۴
۲۳ ژوئیه ۱۹۹۵	۱۳ مارس ۱۹۶۵	بوروندی	۶۵
۲۲ مه ۱۹۹۶	۱ ژانویه ۱۹۶۶	رواندا	۶۶
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۵ ژوئیه ۱۹۶۶	گویان	۶۷
۱ ژوئیه ۱۹۹۵	۱ اوت ۱۹۶۶	سوئیس	۶۸
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۵ فوریه ۱۹۶۷	باربادوس	۶۹
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۴ آوریل ۱۹۶۷	کره جنوبی	۷۰
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۱ اکتبر ۱۹۶۷	آرژانتین	۷۱
۱ ژوئیه ۱۹۹۵	۱۸ اکتبر ۱۹۶۷	لهستان	۷۲
۱ ژوئیه ۱۹۹۵	۲۲ دسامبر ۱۹۶۷	ایرلند	۷۳
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۱ آوریل ۱۹۶۸	ایسلند	۷۴
۳۰ ژوئن ۱۹۹۵	۹ مه ۱۹۷۰	مصر	۷۵
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲ سپتامبر ۱۹۷۰	موریس	۷۶
۱ ژانویه ۱۹۹۷	۱۱ سپتامبر ۱۹۷۱	جمهوری دموکراتیک کنگو (زئیر)	۷۷
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۴ نوامبر ۱۹۷۱	رومانی	۷۸
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۶ دسامبر ۱۹۷۲	بنگلادش	۷۹
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۰ اوت ۱۹۷۳	سنگاپور	۸۰
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۹ سپتامبر ۱۹۷۳	مجارستان	۸۱
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۲ مارس ۱۹۷۸	سورینام	۸۲
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۲۷ دسامبر ۱۹۷۹	فیلیپین	۸۳

فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

۱۹۹۵ آوریل ۳۰	۱۹۸۱ اکتبر ۳	کلمبیا	۸۴
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۲ فوریه ۱۰	زامبیا	۸۵
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۲ نوامبر ۲۰	تایلند	۸۶
۱۹۹۵ مه ۳۱	۱۹۸۳ آوریل ۱۹	مالدیو	۸۷
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۳ اکتبر ۱۷	بلیز	۸۸
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۶ آوریل ۲۳	هنگ کنگ	۸۹
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۶ اوت ۲۴	مکزیک	۹۰
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۷ مارس ۳۰	آنتیگوا و باربودا	۹۱
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۸۷ ژوئن ۱۷	مراکش	۹۲
۱۹۹۵ مه ۳۱	۱۹۸۷ اوت ۲۸	بوتسوانا	۹۳
۱۹۹۵ مه ۳۱	۱۹۸۸ ژانویه ۸	لسوتو	۹۴
۱۹۹۵ مارس ۲۹	۱۹۹۰ اوت ۲۹	تونس	۹۵
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۰ اوت ۳۱	ونزوئلا	۹۶
۱۹۹۵ سپتامبر ۳۱	۱۹۹۰ سپتامبر ۸	بولیوی	۹۷
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۰ نوامبر ۲۴	کاستاریکا	۹۸
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۱ ژانویه ۱۱	مائائو	۹۹
۱۹۹۵ مه ۷	۱۹۹۱ مه ۲۲	السالوادور	۱۰۰
۱۹۹۵ ژوئیه ۲۱	۱۹۹۱ اکتبر ۱۰	گواتمالا	۱۰۱
۱۹۹۵ اوت ۲۶	۱۹۹۲ ژوئیه ۲۷	موزامبیک	۱۰۲
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۲ سپتامبر ۱۵	نامیبیا	۱۰۳
۱۹۹۵ مه ۳۱	۱۹۹۳ ژانویه ۱۱	مالی	۱۰۴
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ فوریه ۸	سوازیلند	۱۰۵
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ آوریل ۱۳	سنت لوسیا	۱۰۶
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ آوریل ۱۵	چک	۱۰۷
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ آوریل ۱۵	اسلواکی	۱۰۸
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ آوریل ۲۰	دومینیکا	۱۰۹
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ مه ۱۸	سنت وینسنت و گرنادین	۱۱۰
۱۹۹۶ ژانویه ۱۴	۱۹۹۳ نوامبر ۱۶	فیجی	۱۱۱
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ دسامبر ۹	بروتی دارالسلام	۱۱۲
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۳ دسامبر ۱۳	بحرین	۱۱۳
۱۹۹۵ ژانویه ۱	۱۹۹۴ ژانویه ۶	پاراگوئه	۱۱۴
۱۹۹۶ فوریه ۲۲	۱۹۹۴ فوریه ۹	گرانادا	۱۱۵
۱۹۹۶ آوریل ۱۰	۱۹۹۴ مارس ۸	امارات متحده عربی	۱۱۶

فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

۳۱ مه ۱۹۹۵	۱۷ مارس ۱۹۹۴	گینه بیسائو	۱۱۷
۲۱ فوریه ۱۹۹۶	۲۴ مارس ۱۹۹۴	سنت کیتس و نویس	۱۱۸
۱ سپتامبر ۱۹۹۵	۲۹ مارس ۱۹۹۴	لیختن اشتاین	۱۱۹
۱۳ ژانویه ۱۹۹۶	۷ آوریل ۱۹۹۴	قطر	۱۲۰
۱ دسامبر ۱۹۹۶	۸ آوریل ۱۹۹۴	آنکولا	۱۲۱
۱ ژانویه ۱۹۹۵	۱۰ آوریل ۱۹۹۴	هندوراس	۱۲۲
۳۰ ژوئیه ۱۹۹۵	۳۰ اکتبر ۱۹۹۴	اسلوونی	۱۲۳
۲۵ اکتبر ۱۹۹۵	۸ دسامبر ۱۹۹۴	گینه	۱۲۴
۳۱ مه ۱۹۹۵	۱۶ دسامبر ۱۹۹۴	جیبوتی	۱۲۵
۶ ژوئن ۱۹۹۶	۱۶ دسامبر ۱۹۹۴	پاپوا گینه نو	۱۲۶
۲۶ ژوئیه ۱۹۹۶	۲۸ دسامبر ۱۹۹۴	جزایر سلیمان	۱۲۷
۱ ژانویه ۱۹۹۵	-----	اتحادیه (جامعه) اروپا*	۱۲۸

* نام رسمی اتحادیه اروپا در سازمان جهانی تجارت جوامع اروپایی (European Communities) می‌باشد.

(ب) اعضای ملحق شده به سازمان جهانی تجارت

تاریخ عضویت در سازمان جهانی تجارت	عضو ملحق شده	ردیف
۲۱ ژانویه ۱۹۹۶	اکوادور	۱۲۹
۱ دسامبر ۱۹۹۶	بلغارستان	۱۳۰
۲۹ ژانویه ۱۹۹۷	مغولستان	۱۳۱
۶ سپتامبر ۱۹۹۷	پاناما	۱۳۲
۲۰ دسامبر ۱۹۹۸	قرقیزستان	۱۳۳
۱۰ فوریه ۱۹۹۹	لتونی	۱۳۴
۱۳ نوامبر ۱۹۹۹	استونی	۱۳۵
۱۱ آوریل ۲۰۰۰	اردن	۱۳۶
۱۴ ژوئن ۲۰۰۰	گرجستان	۱۳۷
۸ سپتامبر ۲۰۰۰	آلبانی	۱۳۸
۹ نوامبر ۲۰۰۰	عمان	۱۳۹
۳۰ نوامبر ۲۰۰۰	کرواسی	۱۴۰
۸ مه ۲۰۰۱	لیتوانی	۱۴۱
۲۶ ژوئیه ۲۰۰۱	مولداوی	۱۴۲
۱۱ دسامبر ۲۰۰۱	چین	۱۴۳
۱ ژانویه ۲۰۰۲	تایوان*	۱۴۴
۵ فوریه ۲۰۰۳	ارمنستان	۱۴۵

فصلنامه پژوهش‌های تجارت جهانی، سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۸۴

۲۰۰۳ آوریل ۴	مقدونیه	۱۴۶
۲۰۰۴ آوریل ۲۳	نیپال	۱۴۷
۲۰۰۴ اکتبر ۱۳	کامبوج	۱۴۸
۲۰۰۵ دسامبر ۱۱	عربستان	۱۴۹
۲۰۰۶	تونگا**	۱۵۰

* نام رسمی تایلوان (چین تایپه) در سازمان جهانی تجارت قلمرو مجزای گمرکی تایوان، بنگوکینمن و مانتسو می باشد.

** تونگا یک ماه پس از ابلاغ تصویب داخلی پروتکل الحاق خود به سازمان جهانی تجارت به عضویت کامل این سازمان درمی آید.

پیوست ۲: کشورهای عضو ناظر در سازمان جهانی تجارت

الف) کشورهای در حال الحاق به سازمان جهانی تجارت

ردیف	کشور	سال تشکیل گروه کاری الحاق	ردیف	کشور	سال تشکیل گروه کاری الحاق
۱	الجزایر	۱۹۸۷	۱۵	لبنان	۱۹۹۹
۲	روسیه	۱۹۹۳	۱۶	بوسنی و هرزگوین	۱۹۹۹
۳	روسیه سفید	۱۹۹۳	۱۷	بوتان	۱۹۹۹
۴	اوکراین	۱۹۹۳	۱۸	یمن	۲۰۰۰
۵	سودان	۱۹۹۴	۱۹	کاب ورد (دماغه سبز)	۲۰۰۰
۶	ازبکستان	۱۹۹۴	۲۰	تاجیکستان	۲۰۰۱
۷	ویتنام	۱۹۹۵	۲۱	باهاما	۲۰۰۱
۸	وانواتو	۱۹۹۵	۲۲	انیبوی	۲۰۰۳
۹	سیشل	۱۹۹۵	۲۳	لیبی	۲۰۰۴
۱۰	قرقستان	۱۹۹۶	۲۴	افغانستان	۲۰۰۴
۱۱	آذربایجان	۱۹۹۷	۲۵	عراق	۲۰۰۴
۱۲	آندورا	۱۹۹۷	۲۶	صربستان	۲۰۰۵
				مونتنگرو	۲۰۰۵
۱۳	لاتویا	۱۹۹۸	۲۷	ایران	۲۰۰۵
۱۴	ساموآ	۱۹۹۸	۲۸	سانتوتومه و پرنسپ	۲۰۰۵

ب) دیگر کشورهای عضو ناظر در سازمان جهانی تجارت

ردیف	کشور ناظر	سال عضویت ناظر
۲۹	واتیکان	۱۹۹۷
۳۰	گینه استوایی	۲۰۰۲

یادداشتها

۱ - تفصیل این امر در ضمیمه ۲ آیین نامه مزبور با شماره WT/L/28 مصوب ۳۱ ژانویه ۱۹۹۵ آمده است. شرح درخواست عضویت ناظر ایران (وضعیت ناظر در شورای عمومی و تشکیلات وابسته) در سال ۱۹۹۵ و درخواست وضعیت ناظر در نشست وزیران در سال ۱۹۹۶ مطابق این آیین نامه، در قسمت چهارم مقاله حاضر آمده است. هم اکنون ۳۰ کشور پیش از عضویت کامل در سازمان از عضویت ناظر برخوردارند و با تسلیم درخواست الحاق یا درخواست وضعیت ناظر در شورای عمومی و تشکیلات وابسته آن و پذیرش آنها توسط شورای عمومی به عضویت ناظر در این سازمان درآمده‌اند.

۲- نشستهای مربوط به موافقت‌نامه‌های میان چند طرف (تدارکات دولتی و هواپیماهای کشوری) نیز، از آنجاکه روند عضویت جداگانه‌ای دارند، مستثنی می‌باشند.

۳- حق عضویت اعضای کامل سازمان، متناسب با سهم اعضا از تجارت جهانی (کالا، خدمات و مالکیت فکری) در سه ساله آخری که آمار آن در دسترس می‌باشد، تعیین می‌شود و در خصوص اعضای که کمتر از ۱۵ هزارم درصد از تجارت جهان را در اختیار دارند حق عضویت پایه تعیین می‌شود که کمترین حق عضویت کاملی است که در سازمان پرداخت می‌شود. میزان این مبلغ در سال ۲۰۰۶، معادل با ۲۶۰۵۵ فرانک سوئیس تعیین شده است. از کل بودجه ۱۷۵ میلیون فرانکی سال ۲۰۰۶ سازمان، بیش از ۹۹ درصد از محل حق عضویت اعضای کامل و کمتر از یک درصد آن از محل سایر درآمدها و از جمله حق عضویت اعضای ناظر تامین شده است.

۴- ایران و لیبریا تنها کشورهایی هستند که به رغم درخواست عضویت ناظر از سازمان (به ترتیب در سالهای ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰) از اعطای این وضعیت به آنها خودداری گردید.

5- Decision on the Acceptance of and Accession to Agreement Establishing the World Trade Organization, in World Trade Organization 1999.

۶- تمامی اعضای وقت اتحادیه اروپا از طرفهای متعاقد گات بوده‌اند.

۷- ۱۲۸ عضو اولیه، ۱۲۵ کشور (از جمله ۳۰ کشور در کمترین درجه توسعه یافتگی و حدود ۷۰ کشور در حال توسعه دیگر)، دو قلمرو گمرکی در چین (هنگ کنگ و ماکائو) و یک مجموعه کشورها (جامعه/اتحادیه اروپا) را شامل می‌گردند.

۸- مضمون ماده ۱۲ موافقت‌نامه تأسیس سازمان جهانی تجارت (موافقت‌نامه مراکش) که به منزله شناسایی حق آغاز مذاکرات الحاق برای هر کشور است.

9-WTO document WT/ACC/1.

۱۰- برخلاف رویه معمول که این رسیدگی در اولین نشست شورای عمومی صورت می‌گیرد، در خصوص درخواست الحاق ایران، این بررسی در پنجمین سال تسلیم آن صورت گرفت. دلیل این امر از سوی دبیرخانه عدم حصول اجماع

اعضا عنوان گردید. درخواست الحاق سوریه نیز با گذشت چند سال از تسلیم آن هنوز در دستور کار قرار نگرفته است. بعلاوه، تشکیل گروه کاری الحاق ایران نیز در بررسی‌های مکرر شورای عمومی به دلیل عدم حصول اجماع تا مدت ۴ سال پذیرفته نشد.

۱۱- گروه کاری الحاق روسیه با ۵۸ کشور و گروه کاری الحاق بوتان و مونته‌نگرو با ۹ کشور (با احتساب اتحادیه اروپا به عنوان یک عضو) به ترتیب بیشترین و کمترین تعداد اعضای گروه کاری را در میان گروه‌های کاری کشورهای در حال الحاق دارند.

۱۲- طرح کلی یادداشت رژیم تجاری شامل هفت فصل ذیل با زیرفصلها و پیوستهای آن است: مقدمه؛ اقتصاد، سیاستهای اقتصادی و تجارت خارجی؛ چارچوب تبیین و اجرای سیاستهای مؤثر بر تجارت کالا و خدمات؛ سیاستهای مؤثر بر تجارت کالا؛ جنبه‌های تجاری رژیم مالکیت فکری؛ جنبه‌های تجاری رژیم خدمات؛ و مبنای سازمانی برای تجارت و روابط اقتصادی با کشورهای ثالث.

۱۳- دبیرخانه تمام پرسشها و پاسخها را یکپارچه کرده در اختیار اعضا می‌گذارد. با پایان یافتن مرحله پرسش و پاسخ و زمانی که رژیم تجاری کشور متقاضی الحاق کم و بیش برای اعضای سازمان مشخص گردید، اولین جلسه گروه کاری می‌تواند تشکیل شود. در مرحله اول جلسات گروه کاری، سؤالات بیشتری در مورد رژیم تجاری و قوانین مربوطه و نیز انطباقشان با موافقت‌نامه‌های سازمان مطرح می‌شود و ضمناً از کشور متقاضی خواسته می‌شود که هرگونه تعارض احتمالی موجود بین ضوابط خود و مقررات سازمان را توجیه کند. معمولاً مرحله حقیقت‌یابی (fact finding) در جلسات گروه کاری چندین بار تکرار می‌گردد. اخیراً از کشورهای متقاضی الحاق خواسته می‌شود که در همان اولین جلسه گروه کاری یا در فاصله کوتاهی پس از آن پیشنهادات اولیه مربوط به کاهش تعرفه‌های خود را ارائه کنند.

۱۴- به موجب ماده ۱۲ موافقت‌نامه تأسیس سازمان جهانی تجارت، تصویب موافقت‌نامه شرایط الحاق با اکثریت آراء دو سوم اعضای سازمان می‌باشد. اما تنها در مورد تصویب پروتکل الحاق اکوادور (سند شماره WT/ACC/EU/5) این رأی‌گیری صورت گرفته است و پس از آن به موجب تصمیم شورای عمومی در ۱۵ نوامبر ۱۹۹۵ (سند شماره WT/L/93) تصمیم‌گیری در این خصوص براساس اجماع صورت می‌گیرد.

۱۵- براساس موافقت‌نامه تأسیس سازمان جهانی تجارت، کشور متقاضی الحاق به هنگام عضویت نمی‌تواند حق شرط (تحفظ) نسبت به مفاد مقررات سازمان قائل شود. البته مطابق ماده ۱۳ (ماده عدم اجرا) به هنگام عضویت کشور متقاضی الحاق، این کشور و هر عضو سازمان می‌توانند مخالفت خود را با اجرای موافقت‌نامه میان خود اعلام دارند و بدین ترتیب مقررات سازمان میان آن دو قابل اجرا نخواهد بود. بر اساس ماده ۱۵ موافقت‌نامه تأسیس سازمان جهانی تجارت، هر کشور عضو می‌تواند ۶ ماه پس از تسلیم اطلاعیه‌ای کتبی به مدیرکل مبنی بر خروج خود از موافقت‌نامه، از عضویت سازمان خارج شود.

۱۶- بیش از نیمی از سهم تجارت کشورهای غیرعضو به کشورهای روسیه، ایران، اوکراین و ویتنام تعلق دارد که به ترتیب بزرگترین قدرتهای تجاری خارج از سازمان محسوب می‌شوند.

۱۷- کشور کوچک آندورا که در مرز فرانسه و اسپانیا واقع است تنها کشور در حال الحاق است که گاه از آن با عنوان کشوری توسعه‌یافته یاد می‌شود.

18-WTO document WT/L/78.

۱۹- صرف نظر از کشورهای در حال الحاق به گات که به رغم تسلیم درخواست عضویت ناظر خود به سازمان جهانی تجارت با تعمیم یافتن وضعیت الحاق آنها از گات به سازمان جهانی تجارت خودبه خود به عضویت ناظر سازمان جهانی تجارت در آمدند.

۲۰- ایران به جهت آنکه از امضاکنندگان منشور هاوانا مبنی بر تأسیس سازمان تجارت بین‌المللی بود از همان نخستین سال آغاز به کار گات در سال ۱۹۴۸ از عضویت ناظر در جلسات طرفهای متعاقد گات برخوردار بود و متعاقباً از سال ۱۹۷۴ از عضویت ناظر در شورای گات نیز برخوردار گردید اما تا پایان عمر گات خواستار الحاق به آن نشد. مقارن دور توکیو و سپس دور اروگوئه، ایران بررسیهایی را به منظور الحاق به گات در دستور کار قرار داد که سر انجام به تسلیم درخواست الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت انجامید.

۲۱- همین درخواست با عنوان سند درخواست الحاق ایران به تاریخ ۲۶ سپتامبر ۱۹۹۶ در سازمان جهانی تجارت به ثبت رسیده است. (WT/ACC/IRN/1)

22- WTO document WT/L/191.

23- WTO document WT/GC/M/16.

24-WTO document WT/GC/M/61.

۲۵- در یکی از نشستهای شورای عمومی نیز که درخواست ایران در دستور کار قرار داشت، از آنجا که به فاصله کمتر از یک ماه از نوبت قبلی برگزار گردید، ریاست شورا صرفاً به استمرار مشورتها در خصوص درخواست ایران اشاره کرد و از بررسی عمومی درخواست اجتناب گردید و به نوبت بعدی موکول شد. (WT/GC/M/71)

26- WTO document WT/GC/M/90.

27- WTO document WT/GC/M/92.

28- WTO document WT/GC/M/95.

۲۹- بدین ترتیب، پس از یک دهه وقفه، ایران مجدداً وضعیت ناظر خود در نظام تجارت چندجانبه را که در تمامی دوره ۵۰ سال گات از آن برخوردار بود اعاده کرد.

۳۰- مهمترین ثمره الحاق، تضمین ثبات رفتار تجاری طرفهای تجاری در بازارهای صادراتی است. به هر میزان که صادرات در سیاست توسعه ملی دارای اهمیت باشد، الحاق نیز اهمیت می‌یابد. صادرکنندگان در بازارهای صادراتی از امنیت و قابلیت پیش بینی بیشتری برخوردار می‌گردند و ابزارهای حقوقی لازم برای مقابله با رفتارهای تبعیض آمیز و غیرمنصفانه تجاری برایشان فراهم می‌آید. همچنین الحاق، امکان مشارکت در اتخاذ تصمیماتی را که قواعد آینده تجارت بین الملل را رقم می‌زند فراهم می‌سازد. اما در رهگذر الحاق، اصلاحات گسترده تجاری در اقتصاد ملی به منظور شفافیت و رقابت بیشتر صورت می‌گیرد که ضمن منافی که دارد تهدیداتی را متوجه تولیدکنندگان داخلی و اقتصاد ملی می‌کند.

منابع

در نگارش مقاله حاضر، علاوه بر اسناد موجود در پایگاه اینترنتی سازمان جهانی تجارت به نشانی www.wto.org، از منابع زیر استفاده شده است:

امیدبخش، اسفندیار و مسعود طارم سری (۱۳۷۲) **آشنایی با موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) و بررسی تبعات الحاق جمهوری اسلامی ایران به آن**. تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

دبیرخانه آنکتاد (۱۳۸۱) **چگونگی الحاق به سازمان جهانی تجارت**. ترجمه دفتر نمایندگی تام‌الاختیار تجاری. چاپ اول. تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

دبیرخانه گات (۱۳۷۳) **سند نهایی دور اروگوئه**. چاپ اول. تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

دفترنمایندگی تام‌الاختیار تجاری (اردیبهشت ۱۳۸۴) **خبرنامه رویدادها و تحولات سازمان جهانی تجارت**. شماره ۷۰.

مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۷۳) **گات، رایزنی و شناخت**. ویژه‌نامه فصلنامه پژوهشی اقتصاد کشاورزی و توسعه. تهران: مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی.

مرکز تجارت بین‌الملل و دبیرخانه مشترک المنافع (۱۳۷۵) **راهنمای تجاری دور اروگوئه**. ترجمه مدیریت پژوهشهای اقتصادی و بین‌المللی موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی. چاپ اول. تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

Das, B.L.(1999) **The World Trade Organisation: A Guide to the Framework for International Trade**. Penang, Malaysia :TWN.

Hoekman ,B. & M.Kostecki.(2001) **The Political Economy of the World TradingSystem**.Oxford: Oxford University Press.

Jackson J.H.(1996) **The World Trade Organization: Constitution and Jurisprudence**. London & New York: Royal Institute of International Affairs.

WTO(1998) **The World Trade Organization: A Training Package**, Geneva: WTO Publications.

___(1999) **The Legal Texts: The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations**. Cambridge: Cambridge University Press.

